

Nr 168.

Av herr **Hage**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående minskning av utgifterna för Sveriges officiella statistik i samband med omläggning av grunderna för densamma.

Under tider som de nuvarande, då den ekonomiska tillbakagången på alla områden även tager sig uttryck i större svårigheter att få statsbudgeten att gå ihop, tvingas man med nödvändighet att noggrannare och mera kritiskt betrakta de poster, som finnas på statsbudgetens utgiftssida. I första hand går naturligtvis en sådan granskning ut över sådana mer eller mindre tillfälliga eller till sin storlek föränderliga anslag, som ej ännu uppnått fasta anslags natur. Men det kan ej vara ur vägen att låta en sådan granskning omfatta även sådana utgifter, som gälla avlöning och omkostnader för sådan statsverksamhet, som uppnått en viss fastställd organisation och på grund därav kräver vissa bestämda anslag per år. Man bör nämligen kunna antaga, att, om det redan under normala tidsförhållanden kan påvisas, att någon del av statens verksamhet ordnats på ett sätt, som drager mera kostnader än behovet kräver, då bör det alldeles särskilt kunna förväntas, att kravet på en utgiftsbesparande reformering av denna statsverksamhet vinner beaktande *under en tid av ekonomisk nedgång* för statsinkomsterna, och detta även om utgiftsbesparingen ej genast kan åstadkommas utan först efter en verkställd utredning.

Vid efterforskande av huruvida möjligheter till utgiftsminskningar av ovan nämnd art i statens utgifter kunna ifrågasättas, har jag särskilt fäst min uppmärksamhet vid utgifterna för *statens officiella statistik*. Jag har nämligen kommit till den uppfattningen, att denna utgiftspost upp-

nått en storlek, som knappast kan försvaras. Visserligen framkommer nämnda utgiftsposts storlek ju ej direkt i statsbudgeten, och det torde kräva en tämligen vidlyftig utredning för att man skall kunna med siffror klarlägga, vad uppgörandet, tryckandet, utgivandet m. m. av samtliga statsverks statistik belöper sig till i sin helhet. Bokföringen vid statens verk är nämligen i allmänhet så lagd, att en sådan överblick av nämnda utgifter ej genast kan erhållas, och inom vissa verk användes en del personal till såväl statistiskt som annat arbete. Men det finnes en omständighet, som talar sitt tydliga språk om, huru utgifterna för statistiskt arbete vuxit under de senaste åren; det är nämligen den omständigheten, att utgifterna till byråpersonal inom en stor del av statens verk ökats i mycket hög grad ej blott på grund av löneförhöjningar utan även på grund av en högst betydlig personalökning. Det torde kunna med mycket stor visshet antagas, att en ej obetydlig anpart av denna personalutökning med därmed följande personalkostnadssökning föranletts av ökat statistiskt arbete, utarbetande av statistiskt primärarbete samt bearbetandet av detta arbetsmaterial till färdiga statistiska tablåer, tabellverk m. m.

En blick på den synnerligen vidlyftiga statistik, som av statsverket utgives under rubriken: »Sveriges officiella statistik» litt. A—Y — dessutom tillkomma vissa andra statistiska arbeten — giver tydligt vid handen, att utarbetande m. m. av detta vidlyftiga arbete drager synnerligen avsevärda kostnader.

Här vill jag inpassa den anmärkningen, att det visst ej är min mening att göra gällande, att utgifterna för detta statistiska arbete i *allmänhet* äro omotiverade. Tvärtom torde det kunna sägas, att i en tid, då meningarna bryta sig mot varandra på alla samhällslivets områden, då en ständig strävan gör sig gällande att med ledning av vunnit erfarenhet framskapa bättre samhällslagstiftning, i en sådan tid måste det vara i hög grad av behovet påkallat, att det finnes tillgängliga statistiska siffror, visande förhållandena på samhällslivets skilda områden. Det torde vara varje riksdagsmans erfarenhet, att befintligheten av en sådan statistik utgör en värdefull grund att bygga på, då det gäller samhällslagstiftning och då det i allmänhet gäller att skaffa sig en uppfattning i en viss fråga.

Däremot kan det ifrågasättas, om det här påpekade förhållandet motiverar offentliggörandet av *all* den statistik, som staten nu anser sig ha skyldighet befordra till tryck — jag förbiser ej här, att det kan för-

modas, att svenska staten har viss internationell skyldighet att prestera viss statistik för utbyte med främmande makter.

Det torde kunna sägas, att en sådan uppfattning som den ovanstående, att Sveriges officiella statistiska publikationer tillvuxit allt för ohejdat, är synnerligen allmän i risdagskretsar. Ett sådant utväxande har skett i viss mån utan riksdagens medgivande genom administrativa åtgöranden, och det torde därför kanske vara än mer av behovet påkallat, att man nu framdrager saken för riksdagen till prövning. Den omständigheten, att hela frågan om statens officiella statistik och dess organisation var före till behandling så sent som år 1910, då en statistisk kommitté avgav ett betänkande i detta spörsmål, anser jag ej utgöra hinder för ett upptagande av frågan till behandling nu år 1915. Det faktum, att en allmän omorganisation av vår statsförvaltning förberedes — departementalreformen — utgör också ett skäl för frågans dryftande, ty givetvis kan ordnandet av det vidlyftiga statistiska arbetet på det ena eller andra sättet ha stor betydelse för minskningen eller ökningen av arbetsmängden och arbetets fördelning inom statsverket och bör alltså även få spela in, då man går att avgöra, huru man skall ordna statsverkets organisation.

Att det råder en synnerligen allmän uppfattning, åtminstone inom andra kammaren, att man vid organiserandet av den svenska statistiken gått väl långt i publicerandet och utarbetandet av detaljstatistik inom vissa områden, framkom genom en debatt vid 1913 års riksdag, föranledd av en interpellation av herr Bogren. Nu vill jag visserligen säga, att man kunde nog i någon mån i denna debatt spåra en underton av misstro till och förakt för betydelsen av det statistiska arbetet *i allmänhet*, som jag för min del ej kan dela. Men i den mån denna interpellationsdebatt utgjorde en reaktion mot en allt för långt gången specialisering och utveckling mot en oroväckande vidlyftighet i statistiken, måste man tillmäta denna oppositionsytring synnerligen stor betydelse. Man kan dock ej undgå att bemärka, att den tryckta och offentliggjorda statistiken under de senaste åren vuxit ut till oproportionerliga dimensioner. Man kan också våga det antagandet, att vissa delar av denna statistik knappast kommer till någon större användning. Och i den mån så ej sker, kan man ju säga, att de nedlagda kostnaderna bli fullständigt inproduktiva. Den som själf, i likhet med motionären, i någon utsträckning sysslar med förarbetet till sådana statistiska publikationer, vet också, att sådant arbete drager dryga kostnader — statistiken drager ju i många

fall med sig en del konsekvensutgifter för specialbokföring m. m. — ävensom att de statistiska siffrorna i många fall ej kunna grundläggas en så tillförlitlig bild av förhållandena, som man i allmänhet tror sig kunna nå. Jag vill naturligtvis därför ej säga, att man med ledning av denna statistik ej i allmänhet kan uppnå en god och tämligen tillförlitlig bild av förhållandena, men jag vill å andra sidan pointera, att man ej får sätta statistiken allt för stora uppgifter före, och att i många fall åstadkommandet av primäruppgifter sker på ett tämligen summariskt sätt, vadan den utredning, som här nedan påyrkas, bör kunna utsträckas till att omfatta även detta sistnämnda spörsmål.

Det torde redan ha framgått vid läsandet av denna motion, att min avsikt är att föreslå en utredning, huruvida och på vilket sätt en minskning av utgifterna för statens statistiska arbete kan åstadkommas. En sådan utredning borde, enligt mitt förmenande, först inrikta sig på en undersökning, huruvida en stor del av den statistik, som nu tryckes och offentliggöres, ej har sitt egentliga och naturliga spridningsområde inom det verk, där statistiken uppgöres. Den statistik, som genom respektive verks eller genom en statistisk centralmyndighets försorg tryckes och offentliggöres, torde vara i stor utsträckning *special*-statistik av den art, att det kan ifrågasättas, om den försvarar sin plats i den officiella statistiken. I stället för den nuvarande metoden kunde man därför tänka sig en sådan anordning, att endast mera betydelsefulla och allmängiltiga statistiska siffror från resp. verk offentliggjordes i den officiella statistiken, samt att i samband härmed hänvisades till inom respektive verk befintliga specialutredningar för det fall, att man önskade sig närmare upplysningar i statistiska detaljfrågor. En sådan åtgärd har redan i någon mån tillgripits vid statens järnvägar (möjligen även vid andra verk), där man bredvid den officiella statistiken har vissa statistiska utredningar, omfattande förhållandena inom vissa avdelningar av verket. Genom en sådan åtgärd befrias den officiella statistiken från en del statistiskt material som har mera betydelse för verket än för utomstående, och genom inskränkandet av de officiella statistiska häftenas omfattning vinnes mera överskådlighet och det blir lättare att leta sig fram bland det under alla förhållanden — även med denna inskränkning — säkerligen ganska vidlyftiga materialet.

En sådan tankegång som den här uttryckta har även kommit till synes i utgivandet av den publikation, som heter »Statistisk årsbok för Sverige», vilken är en sammanställning av de viktigaste uppgifterna i

vår statistik. Man borde, enligt mitt förmonande, kunna fullfölja denna tankegång dithän, att man för vissa statens verksamhetsområden kunde inskränka sig till utgivande av en mera koncentrerad statistik, innehållande de mera betydelsefulla statistiska uppgifterna, men i övrigt i denna statistik hänvisa till inom respektive verk befintliga specialutredningar, då det gällde specialstatistik, som mera sällan kommer till användning *utom* verket. Naturligt är, att man måste vid en sådan anordning fordra, att specialstatistiken, som skulle finnas i respektive verk, vore i ett sådant skick, att inhämtandet av upplysningar genom en sådan anordning ej försvårades. Att en sådan reform ävensom vad som i övrigt i denna motion föreslås i inskränkingsväg skulle åstadkomma betydliga utgiftsbesparingar, torde stå klart för var och en, som känner till, vad tabelltryck drager i kostnader.

Den här ifrågasatta utredningen borde även röra sig om huruvida ej i vissa fall, då förhållandena därtill giva anledning, man kan inskränka det statistiska arbetet till åstadkommandet av *primär*-materialet. Det torde nog vara så, att i många fall komma de utarbetade statistiska tabellerna ej till någon användning — vissa års utarbetade statistik och vissa delar av samma statistik kommer kanske till användning vid planerandet av reformer m. m. under det att andra delar och andra års statistik förblir oanvänd. Där man har anledning befara ett sådant förhållande, kan man ju i alla fall ordna saken så, att möjlighet finnes att begagna sig av de anvisningar som en statistik kan giva, utan att man för detta ändamåls uppnående behövde under *alla* förhållanden bearbeta de statistiska primäruppgifterna. Man bör alltså utreda i vilken mån det statistiska arbetet bör kunna så ordnas, att primärmaterialet ej bearbetas i andra fall, än då behovet kräver detta.

Det är icke min avsikt att med denna framställning yrka på en inskränkning i utarbetandet, tryckandet och offentliggörandet av sådan statistik, som rör sociala förhållanden, befolkningsförhållanden, skatte- och kommunallagstiftning m. m. dylikt, vilken statistik jag anser är av den betydelsen, att någon inskränkning ej kan ifrågasättas. I vilken utsträckning och i vilka fall en reducering av det statistiska utarbetade materialet bör komma till stånd inom andra områden, bör överlämnas åt en blivande utredning att bestämma. Vid avgörandet av denna fråga bör man kunna lägga till grund en uppdelning av det statistiska materialet i 1) statistiskt material, som har stor allmän betydelse och användning, 2) statistiskt material, som mera undantagsvis kommer till allmän

användning och 3) statistiskt material, som uteslutande eller nästan uteslutande har betydelse för respektive statsverk. Skulle genom en sådan undersökning framkomma det förhållandet, att vissa statistiska siffror aldrig komma till någon användning utan äro mera ett slags kuriositetsstatistik, så bör en definitiv utgallring av sådana statistiska uppgifter ur statistiken genast ske.

Med hänvisning till vad jag här framhållit, vill jag alltså föreslå,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vad sätt en minskning av utgifterna för Sveriges officiella statistik kan komma till stånd i samband med en omläggning av grunderna för utarbetandet och offentliggörandet av statens statistik.

Stockholm den 5 februari 1915.

Ernst Hage.